

Foto: Michal Růžička, MAFRA

Bourat zdravý dům je jako vyhazovat jídlo

Regulace výstavby je nezbytná, pokud chceme rozvíjet město a zároveň uchovat jeho historické prostředí, říká předsedkyně Klubu Za starou Prahu.

Vojtěch Varyš
komentátor MF DNES

Když se řekne Klub Za starou Prahu, mnozí si představí jakýsi obstarožní spolek zarytých konzervativců, kteří by se nejráději narodili v 19. století. Opak je pravdou. Klub se zdaleka nevěnuje jen Praze, a brání-li historické stavby před demolicí či nevratnými úpravami, tak vždy z respektu k jejich umělecké hodnotě a především k prostředí, které domy spoluvytvářejí. Uděluje také Cenu za novostavbu v historickém prostředí, již často odměňuje vysloveně revoluční a novátorské koncepty. Předsedkyně klubu je už řadu let historička architektury Kateřina Bečková.

Nedávno byl představen projekt zesnulé architektky Zahy Hadíd, jak přestavět lokalitu kolem Masarykova nádraží v Praze. Byl vítán s nadšením jako příklad současné světové architektury. Vy jste se k němu postavila kriticky, proč? Vizualizace, které byly prezentovány,

vypadaly velmi efektně. Svým způsobem mne také oblou ladností a harmonií tvarů okouzlili. Když se zamyslíte podrobněji nad kontextem Prahy, narazíte na rušivé momenty. V jiném prostředí by to mohl být nádherný projekt. Ale tady jsou ty obrovské monobloky naprosto cizorodé. Ten projekt se jakoby stahuje do sebe, nereaguje na okolní město a propojuje se s ním jen tam, kde musí. Je to hrozné elitářský přístup. Na tom je vidět, že projekt měl zadané půdorysné parametry, ale jinak byl navržen od stolu někde jinde než v Praze. Neusiluje o vcítění do prostoru, o sžití s místem. Navíc Praha 1 nepotřebuje další kanceláře, ale zoufale potřebuje nové obyvatele. Jde sice o lokalitu u nádraží, ale ta už dnes není hlučnější než tramvajová křižovatka.

Centrum Prahy je opravdu vylidněné. Ale může se to zvrátit?
Stojí tady z nejrůznějších důvodů spousta prázdných domů. Třeba mají soukromé majitele, kterým chybějí prostředky na rekonstrukci, a úroveň vybavení už standardu nevyhovuje. Mladé rodiny dávají přednost jiným lokalitám, protože tady mají málo možností na procházku s kočárkem. Může jít taky o spekulativní chátrání. Viděla bych možnost, jak trend vylidňování centra zvrátit - třeba regulačním zásahem ze strany města, přestože leckdo řekne, že jde o sociální inženýrství. Mohly by zafungovat dotace či úlevy pro majitele obydlených domů, různé

výhody pro místní obyvatele apod. Město a městské části by měly jít příkladem a dbát na to, aby bytové domy, které samy vlastní, byly obydlené. Nevěřím tomu, že by v centru nikdo nechtěl žít. Ale to je už nyní značně umrvené, živoří.

Nebo „žije“ poněkud pochybným způsobem.

Jako první mě napadne Václavské náměstí. Mám pro něj slabost, hodně jsem se jim zabývala. Svůj význam už ztratilo, teď ztrácí identitu, stává se periferií. Přitom každý v republice zná pojem Václavák, i ten, kdo nikdy v Praze nebyl. Hřebíčkem do rakve mu bude připravovaný komplex nových budov ve vnitrobloku při jeho dolní části směrem k Příkopům. Tam vznikne nový, paralelní Václavák, obchodní a společenské centrum, které z původního náměstí vysaje zbytky normálního života. Kdybychom s kolegy z Klubu Za starou Prahu dostali za úkol choré Václavské náměstí léčit, nejdřív bychom jej celé zapojili do tramvajové sítě.

Je hlavní problém pasivita města? Že nemá žádnou koncepci?

Není pasivní, ale jak se pořád mění politické reprezentace, není čas na dlouhodobější koncepční práci. A pokud koncepce vznikne, nemusí být vůle na její dotažení nebo zájem na prosazení do praxe. To vše je záležitost samosprávy, ne úředníků. V minulém volebním období se pražská vláda proměni-

la třikrát a o velké stabilitě nelze mluvit ani nyní. V boji o moc se holt na koncepci nemyslí.

Pokud se má bourat nějaká stavba, aby ustoupila novému domu, protestuje se. Ne vždy přitom jde o jednoznačně výjimečné stavby. Příkladem je třeba Kozákův dům na nároží Václavského náměstí. Co má být kritériem, kdy dům chránit a kdy už je možné ho zbourat?

Ten takzvaný Kozákův dům na nároží Opletalovy ulice a Václavského náměstí ovšem není architektonicky bezcenný. Jde o syntézu pozdního kubismu s novoklasicismem, má elegantní fasádu. Navíc stojí v památkové rezervaci a právě kvůli domům tohoto typu, které samostatně nechrání statut kulturní památky, rezervace existuje. Tvoří autentické historické prostředí. V rezervaci by proto k výměně domů mělo docházet jen výjimečně. Ale k vaší otázce, teď se třeba mnozí demolice vil ve vilových čtvrtích. Nemusí jít o výjimečná architektonická díla, takže je nelze všechny chránit jako kulturní památku. Přesto místní obyvatelé často neúnavně protestují, organizují petice, vyvíjejí tlak na místní zastupitelstvo. Developer totiž mění jejich domov, podobu a identitu místa, na něž jsou zvyklí.

Lidé obecně nemají rádi změny.

Před lety jsme nesli při demonstraci na Václavském náměstí slogan: Váš dům je naše město! To je ten důvod, proč se pouštíme do podobných aktivit. Je to naše město. Nejde jen o změnu či proměnu místa, ale také o pocit, že je nekorektní bourat zdravý dům. Stejně kulturně a společensky nekorektní jako kácet zdravý strom, vyhazovat jídlo nebo trápit zvířata.

Na druhou stranu, některé domy už nemají využití. Nezpůsobují tedy umrtenost center i památkáři? Tím, že tam neumožňují některé úpravy nebo nové stavby?

Památkáři a stavebníci spolu nesmějí bojovat. Vždy existuje hranice rozumného kompromisu, k níž lze z obou stran dojít. Ale stavebníci přicházejí často záměrně se sadou přemrštěných požadavků, aby měli kam ustupovat. Když chce někdo v opukových gotických sklepech zřídit bazén, nemůže se divit, že neuspěje. Ale za umrtení center opravdu památkáři nemohou, příčina, jak jsme již o tom hovořili, je kdesi mimo architekturu.

Hojně se věnujete také památkové

KATEŘINA BEČKOVÁ

ochraně novějších staveb, moderní architektury. Kdy je správný čas na to, začít některou stavbu památkově chránit?

Rozhodně nelze mechanicky stanovit nějaký časový odstup, třeba dvacet nebo padesát let. Když je však něco poznanou kvalitou, nemá smysl otálet. Na druhou stranu, a to si každý může ověřit sám na sobě, stavby, které jsme viděli vznikat, si často nedokážeme představit jako památky a jejich hodnotu docenit.

A druhý extrém: když platí, že od určitého věku je stavba cenná už automaticky, bez ohledu na kvalitu.

Ano, existuje pojem cena stáří, například u středověkých sklepů se nepovolí jejich vybourání už kvůli tomu, že jsou gotické. Ale u mladších staveb je stejně klíčová otázka kvality.

Jednou z aktuálních kauz je otázka budovy tzv. Transgasu na Vínohradské třídě. Tu chce developer zbourat, a dokonce sám její autor, architekt Václav Aulický, se vyjádřil, že by mu to nevadilo. Byl nicméně zahájen proces jejího prohlášení za kulturní památku.

To je zajímavý případ. Byla jsem u toho, když se na radě Národního památkového ústavu tento případ projednával. Byl přítomen zástupce investora, projektant a přivedli s sebou architekta Aulického, který je posledním žijícím z kolektivu hlavních autorů. Opravdu řekl, že na zachování stavby jako autor nelpí. Když se však dozvěděl, že Klub Za starou Prahu navrhuje stavbu prohlásit za památku a velmi si jí cení, prozradil mi, že ho to až dojalo a velice by si přál, aby stavba byla zachována.

Takže šlo spíš o skromnost, o jeho vlastní nedůvěru ke kvalitám stavby?

Tak nějak si to vysvětluji, zřejmě nechtěl projevit slabost, protože měl pocit, že se stavby stejně nikdo nezastane. A ona je přitom velice krásná, originální a technicky unikátní.

Další věc je, že tohle mínění nemusí být obecně sdílené. Že část veřejnosti považuje řadu těchto staveb za ošklivé. Možná i proto, že vznikly za komunistického režimu, což byl třeba příklad zbouraného hotelu Praha.

Podléhat ideologickému postoji při hodnocení architektury je zavádějící. Podívejme se na věc z jiného úhlu: tyhle budovy vznikající jako státní nebo stranická objednávka umožňovaly architektům větší slohovou volnost a velkorysost návrhu než třeba bytová výstavba. To je stejné u hotelu Praha i u Transgasu. Jsou to mimořádné architektonické kreace. Zbavit se jich je barbarské.

Je tu i otázka využití. Třeba hotel Praha se už nerentoval.

Ano, to nemohu rozporovat. Jen si myslím, že u hotelu Praha se ani žádný způsob využití nehledal. Pronej a demolice byly velmi rychlé. A u Transgasu v tom nevidím tak velký problém. Kancelářské prostory lze jistě využít a pak je tam ten bývalý plynařský dispečink, pro mne zcela ikonická stavba. Jeho využití si dovedu představit velmi dobře - jako hudební, filmový či jiný klub.

Váš klub se nezabývá jen Prahou. Udělujete Cenu za novou stavbu v historickém prostředí, která je velmi sledovaná. Občas oceňujete i velmi odvážné a revoluční realizace.

Po celé České republice vznikají velice invenční stavby. Občas je problém na ně přijít. Ta cena je jednoznačně nejpozitivnější akcí, kterou pořádáme. S myšlenkou přišli v roce 2002 kolegové Richard Biegel a Rostislav Švácha. Zejména profesor Švácha nás mnohému naučil.

Vstup do historického prostředí mnozí vnímají jako svatokrádež, na druhou stranu v architektuře se příliš necení všelijaké repliky nebo pokusy o historizující architekturu.

V klubu jsme vesměs odpůrci replik a nápodob. Město jako Praha si vždy zasluhuje plnohodnotný originál. Víme, že i slohově kontrastní stavby mohou působit harmonicky.

Historička architektury

Kateřina Bečková (1957) vystudovala dějiny umění na FF UK a pracuje v Muzeu hl. m. Prahy. Od roku 2000 zastává pozici předsedkyně Klubu Za starou Prahu. Je autorkou a spoluautorkou řady odborných a naučných knih, mimo jiné z edice Zmizelá Praha: Továrny a tovární haly, Vltava a její břehy, Nádraží a železniční tratě či Historický střed města.